

**LASTEN ONGELMAKÄYTTÄYTYMISEN JA LUKUTAIDON YHTEYDET
VANHEMMUUSTYYLEIHIN**

**Pauliina Juvonen
Pro gradu – tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kesäkuu 2011**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos

JUVONEN, PAULIINA: Lasten ongelmakäyttäytymisen ja heikon lukutaidon yhteydet vanhemmuustyyliin

Pro gradu – tutkielma, 39 s.

Ohjaaja: Psykologian professori Jari-Erik Nurmi

Psykologia

Kesäkuu 2011

Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten ongelmakäyttäytymisen ja lukutaidon yhteyksiä isien ja äitien vanhemmuustyyliin. Lisäksi tutkittiin eroja isien ja äitien vanhemmuustyyleissä sekä lapsen sukupuolen vaikutusta vanhemmuustyyliin. Tutkimus on osa Alkuportaati – tutkimusta, jossa seurattiin lapsia esikoulusta neljännelle luokalle. Tässä osatutkimuksessa tutkittavina oli 378 satunnaisesti valittua lasta vanhempineen. Tyttöjä otoksessa on 182 ja poikia 196. Aineisto on kerätty vuosina 2008, 2009 ja 2010, jolloin lapset olivat ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Jokaisena vuonna vanhemmat vastasivat vanhemmuustyyliä koskevaan kyselyyn ja opettajat arvioivat lasten ongelmakäyttäytymistä. Lisäksi lapset tekivät jokaisena vuonna lukutaidon testin. Vanhemmuustyyliä tutkittiin positiivisen affektiivisuuden, behavioraalisen kontrollin ja psykologisen kontrollin näkökulmista. Lasten ongelmakäyttäytymistä tutkittiin sisään- ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen dimensioilla, ja lukutaitoa mitattiin lukutaitotestillä.

Tulokset osoittivat, että vanhemmuustyyli oli suhteellisen pysyvä kolmen vuoden aikana. Kuitenkin lasten voimakas sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden vähenemistä ja psykologisen kontrollin lisääntymistä. Lisäksi lasten voimakas ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä. Lasten heikko lukutaito ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden lisääntymistä. Lisäksi niillä lapsilla, joilla oli hyvä lukutaito, voimakas sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden vähenemistä ja voimakas ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä. Tulokset myös erosivat sukupuolittain siten, että äitien positiivinen affektiivisuus ja behavioraalinen kontrolli olivat isä korkeampia, ja isillä psykologinen kontrolli oli äitejä korkeampaa. Tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että lasten voimakas ongelmakäyttäytyminen vaikuttaa negatiivisella tavalla vanhemmuustyyliin, ja lasten hyvä lukutaito lisää tätä riskiä. Lisäksi lasten vaikutus äitien vanhemmuustyyliin näyttäisi olevan isiin kohdistuvaa vaikutusta voimakkaampaa.

Avainsanat: vanhemmuustyyli, ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, lukutaito, sukupuolierot.

SISÄLTÖ

LASTEN LUKEMISEN JA KÄYTTÄYTYMISEN ONGELMAT	2
Ongelmakäyttäytyminen	2
Lukemisen ongelmat.....	3
Ongelmien kasautuminen.....	4
VANHEMMUUSTYYLIT	5
Vanhemmuustyyli käsitteenä	5
Vanhemmuustyyliin vaikuttavat tekijät	6
Vanhemmuustyylien vaikutus lapseen.....	9
TUTKIMUSONGELMAT	10
MENETELMÄT	12
Tutkittavat	12
Mittarit ja muuttujat	13
TULOKSET	15
Vanhemmuustyylien pysyvyys ja sukupuolten vaikutus vanhemmuustyyliin.....	15
Ongelmakäyttäytymisen, lukutaidon ja vanhemmuustyylien väliset yhteydet.....	18
Lasten ongelmakäyttäytyminen ja lukutaito vanhemmuustyylien ennustajina	20
Lapsen sukupuolen vaikutus ongelmakäyttäytymisen, lukutaidon ja vanhemmuustyylien välisiin yhteyksiin	22
Lasten ongelmakäyttäytymisen ja lukutaidon yhdysvaikutus vanhemmuustyylien ennustajana .	24
POHDINTA	26
Tutkimuksen arviointi ja johtopäätökset.....	29

JOHDANTO

Vanhemmuus on kaksisuuntainen prosessi, jossa vanhemmat vaikuttavat lapsiinsa ja lapset vanhempiinsa (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000; Maccoby & Martin, 1983; Pomerantz & Eaton, 2001). Vanhemmuuteen vaikuttavat vanhempien tiedollisten ja taidollisten ominaisuuksien sekä persoonallisuuspiirteiden lisäksi lapsen ominaisuudet sekä kulloinkin käytössä olevien voimavarojen ja stressitekijöiden tasapaino (Leinonen, 2004). Vanhemmuuden taas tiedetään olevan yhteydessä muun muassa lapsen identiteettiin, kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen sekä psyykkiseen hyvinvointiin (Collins ym., 2000; Cummings, Davies, & Campbell 2000; Herman, Dornbusch, Herron, & Herting, 1997). Holden ja Miller (1999) ovat jaotelleet vanhemmuuden käsitteet hierarkkiseksi malliksi, jossa ylimmällä tasolla ovat vanhemmuustyylit. Ylimmän tason käsitteet ovat toimintamalleja, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen yli tilanteiden, kun taas alemman tason muuttujat ovat ylemmän tason muuttujia tilannesidonnaisempia ja määrittyvät useammista eri tekijöistä. Alemman tason käsitteet ovat rakentuneet ylemmän tason käsitteiden sisään. Näin vanhemmuustyylit määrittävät, mikä merkitys vanhemmuuden spesifimillä käsitteillä kuten kasvatukseen liittyvillä arvoilla, kasvatusasenteilla, toiminnallisilla aikomuksilla ja konkreettisella toiminnalla on.

Vanhemmuustyilien vaikutuksesta lapseen on paljon tutkimusnäyttöä (Aunola & Nurmi, 2005; Barber, 1996; Baumrind, 1991; Gray & Steinberger, 1999; Maccoby & Martin, 1983; Roberts, 1986; Roberts & Strayer, 1987). Sen sijaan lapsen vaikutuksesta vanhemmuustyyliin on tarjolla vähemmän tutkimustietoa. Jotkut tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että myös tämänsuuntainen vaikutus on olemassa (Eddy, Leve & Fagot, 2001; Neppl, Conger, Scaramella, & Ontai, 2009; Prinzie, van der Sluis, de Haan, & Dekovic, 2010; Russell, 1997; Walling, Mills, & Freeman, 2007). Läheskään aina ei ole kuitenkaan selvää, millaista vanhemman ja lapsen välisen vaikutuksen suunta on: pitkäikäistutkimuksia aiheesta on tehty vielä melko vähän, eikä poikkeikkaustutkimuksissa vaikutusten suuntaa voida määritellä (Aunola, 2005). Pitkäikäistutkimuksissa voidaan keskittää huomiota vanhemmuustyilien vaikutusten lisäksi myös siihen, kuinka lapsen ominaisuudet vaikuttavat vanhemmuustyyliin. Tieto on tärkeää vanhempien tukemisessa erityisesti silloin, kun vanhemmuus on vaarassa muuttua huonompien käytäntöjen suuntaan.

Ongelmana vanhemmuuden tutkimuksessa voi olla, että vanhemmuuden käsitteet ovat melko hajallaan: samoilla käsitteillä voidaan eri tutkimuksissa mitata eri asiaa tai eri käsitteillä samaa (Aunola, 2005). Tällöin myös tutkimustulokset vaihtelevat riippuen siitä, mitataanko tilannesidonnaisia vanhemmuuden ominaisuuksia vai pysyvämpiä vanhemmuustyyliä. Kerr, Stattin, Biesecker ja Ferrer-Wreder (2003) ovat esimerkiksi huomanneet, että niissä tutkimuksissa, joissa lapsen on havaittu vaikuttavan merkitsevästi vanhempinsa toimintaan, vanhemmuutta on tutkittu tilanne- ja lapsisidonnaisista näkökulmista pysyvämpien vanhemmuustyylien tarkastelun sijaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan alakouluikäisten lasten vaikutusta vanhemmuuden ylimpään tasoon eli vanhemmuustyyliin pitkäaikaisstudiosetelmalla. Huomion keskiössä ovat lasten lukutaidon, ongelmakäyttäytymisen sekä sukupuolen vaikutukset.

LASTEN LUKEMISEN JA KÄYTTÄYTYMISEN ONGELMAT

Ongelmakäyttäytyminen

Lasten ongelmakäyttäytyminen jaetaan tutkimuksissa yleensä sisäänpäin ja ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Aunola & Nurmi, 2005; Mesman & Koot, 2000). Sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ilmenee tunne-elämän ongelmina kuten ahdistuneisuutena, masentuneisuutena, pelokkuutena ja vetäytymisenä. Ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ilmenee sen sijaan huonona itsesäätelynä, aggressiivisuutena, turhautumisena, hyperaktiivisuutena ja muuna epäsosiaalisena käyttäytymisenä (Hinshaw, 1992; Koot, Van Den Oord, Verhulst, & Boomsma, 1997; Kovacs & Devlin, 1998; Mesman & Koot, 2000). Sisäänpäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä negatiiviset tunteet kohdistetaan itseen kun taas ulospäin suuntautuvassa ongelmakäyttäytymisessä tunnereaktiot kohdistetaan toisiin (Roeser, Eccles, & Strobel, 1998). DSM-IV – luokituksen mukaan ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen jakautuu tarkkaavaisuus-hyperaktiivisuushäiriöön, käytöshäiriöön ja uhmakkuushäiriöön; sisäänpäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen liittyvät esimerkiksi erilaiset ahdistuneisuushäiriöt, pelot, masennus ja sosiaalinen vetäytyminen (American Psychiatric Association, 1994).

Ongelmakäyttäytymistä ilmenee noin 10–15 prosentilla lapsista riippuen siitä, arvioiko lasta opettaja vai vanhempi (Costello, 1989). Ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen on usein havaittu esiintyvän myös yhtä aikaa (Kovacs & Devlin, 1998; Pesenti-Gritti ym., 2008). Pojilla on huomattu esiintyvän tyttöjä enemmän ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä neljännen ikävuoden jälkeen (Keenan & Shaw, 1997). Tytöillä sen sijaan sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen lisääntyy murrosiän lähestyessä (Keenan & Shaw, 1997). Vaikka ikään liittyviä muutoksia on tutkimuksissa löydetty, lasten ongelmakäyttäytymisen on kuitenkin todettu olevan suhteellisen pysyvää (Campbell, March, Pierce, & Ewing, 1991; Kovacs & Devlin, 1998). Ongelmakäyttäytymistä on myös huomattu olevan enemmän niillä lapsilla, joiden vanhemmilla on matala sosioekonominen status (Morgan, Farkas, Hillemeier, & Maczuga, 2009). Lapsen persoonallisuus voi myös vaikuttaa ongelmakäyttäytymiseen. Esimerkiksi Prinzie tutkimusryhmineen (2010) huomasi, että lasten korkea ekstraversio ja matala taipumus miellyttämiseen olivat suorassa yhteydessä ulkoiseen ongelmakäyttäytymisen kanssa.

Lukemisen ongelmat

Oppimisvaikeuksia voidaan jaotella sen mukaan, ovatko ne yhteydessä älykkyydosamäärään (laaja-alaiset oppimisvaikeudet) vai älykkyydestä riippumattomia (erityiset oppimisvaikeudet) (Hinshaw, 1992). Erityiset oppimisvaikeudet voidaan lisäksi jaotella kielellisiin ja matemaattisiin oppimisvaikeuksiin (Beitchman & Young, 1997). Kielellisten vaikeuksien luonne vaikuttaa luku- ja kirjoitustaidon ongelmiin eri tavoin. Lukutaidon puutteet voivat ilmetä joko lukemisvirheinä tai työläänä ja hitaana, mutta melko virheettömänä lukemisena (Holopainen, 2002). Lukemisvirheet tai hidaskokemus lukemisen vaikeuttavat usein myös luetun ymmärtämistä (Holopainen, 2002). Lukemaan oppimisen ongelmat kietoutuvat myös vahvasti erilaisiin kielellisiin ongelmiin kuten äänteiden havainnointiin, erotteluun ja käsittelyyn puhevirrasta (Holopainen, 2002). Lukivaikeuden ydinongelma on mekaanisessa lukutaidossa eli sanantunnistamisessa (Siiskonen, Aro, & Holopainen, 2004). Se voi olla joko osa laajaa kielellistä häiriötä tai erityisvaikeus, johon liittyy vähän kielellisiä vaikeuksia (Siiskonen ym., 2004). Usein myös matematiikka on ongelmallista niil-

le lapsille, joilla on kielellisiä vaikeuksia (Taipale, 2010; Puura, Ollila, & Räsänen, 2004). Erityisesti luetun ymmärtämisen ja matematiikan konseptuaalisen taidon ongelmien on havaittu liittyvän toisiinsa (Taipale, 2010). Tarkemmat arviot eri oppimisvaikeuksien yhteisesiintymisestä vaihtelevat, mutta esimerkiksi suomalaisessa 9-12 – vuotiaiden aineistosta muodostettu arvio lukemisen ja laskemisen vaikeuksien päällekkäisyydestä oli 43 prosenttia (Räsänen & Ahonen, 1995).

Erilaisten määritelmien takia luvut eri oppimisvaikeuksien yleisyydestä vaihtelevat. DSM-IV – luokituksen mukaan oppimisvaikeuksia on kahdesta kymmeneen prosentilla kouluikäisistä lapsista (American Psychiatric Association, 1994). Ahosen ja Lyytisen (1998) mukaan noin 8-15 prosentilla väestöstä on jokin erityinen oppimisvaikeus, ja lukihäiriöitä esiintyy noin 6-11 prosentilla väestöstä. Holopainen (2002) huomasi väitöskirjassaan, että ensimmäisen kouluvuoden lopulla selviä lukemisen tarkkuuden ongelmia oli 11 prosentilla lapsista, ja kuudella prosentilla ne jatkuivat neljännelle luokalle asti. Myös oppimisvaikeuksien sukupuolieroista on toisistaan eriäviä tuloksia. Esimerkiksi Prior, Smart, Sanson ja Oberklaid (1999) eivät huomanneet oppimisvaikeuksien esiintyvyydessä sukupuolittain eriäviä tuloksia kun taas Beitchman ja Young (1997) havaitsivat, että pojilla oppimisvaikeuksia todetaan tyttöjä useammin. Oppimisvaikeuksien sukupuolierot voivat tosin olla myös oppiainekohtaisia (Taipale, 2010).

Ongelmien kasautuminen

Ongelmakäyttäytyminen ja oppimisvaikeudet esiintyvät usein myös yhdessä (Hinshaw, 1992). Sanson, Prior ja Smart (1996) selvittivät tutkimuksissaan, että 26 prosentilla lapsista, joilla oli käyttäytymisongelmia, oli myös lukemisvaikeuksia, ja 67 prosentilla lapsista, joilla oli lukemisvaikeuksia, oli myös käyttäytymisongelmia. Erityisesti pojilla oppimisvaikeudet ja käyttäytymisongelmat liittyvät merkittävästi yhteen ja ovat varsin pysyviä (Morgan ym., 2009; Prior ym., 1999; Sanson ym., 1996). Myös laaja-alaisissa oppimisvaikeuksissa esiintyy runsaasti sekä ulosettä sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Masi, Marcheschi, & Pfanner, 1998). Ralstonin, Fuerstin ja Rourken (2003) tutkimuksen mukaan laaja-alaisista oppimisvaikeuksista kärsi-

vät lapset ovat masentuneempia, ahdistuneempia ja sosiaalisesti vetäytyvämpiä kuin lapset, joilla on erityisiä oppimisvaikeuksia. Heillä on usein myös ongelmia toverisuhteissa ja sosiaalisissa taidoissa (Whittmann, Strohmer, & Prout, 1989).

VANHEMMUUSTYYLIT

Vanhemmuustyyli käsitteenä

Vanhemmuustyyllillä tarkoitetaan vanhemmalle ominaista tapaa ja asennetta olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa (Aunola, 2005). Sen on huomattu olevan vanhemman suhteellisen pysyvä ominaisuus, joka sisältää laajasti eri vuorovaikutustilanteet lapsen ja vanhemman välillä (Aunola 2005; Holden & Miller 1999; Metsäpelto, Poikkeus, & Pulkkinen, 2001). Baumrind (1966) on esittänyt teorian erilaisista vanhemmuustyyleistä, jotka voidaan jaotella autoritaariseen, sallivaan ja auktoritatiiviseen vanhemmuustyyliin. Autoritaariset vanhemmat ovat Baumrindin (1966) mukaan lasta kontrolloivia, etäisiä ja rankaisevia. Sallivat vanhemmat käyttävät vähän kontrollia, ovat hyväksyviä, ja heillä on vähän vaatimuksia lapsensa suhteen. Auktoritatiiviset vanhemmat ovat kontrolloivia ja vaativia, mutta samalla myös lämpimiä ja rohkaisevia. Baumrindin (1966, 1967, 1989) mukaan auktoritatiivinen vanhemmuustyyli on paras tapa kasvattaa lapset vastuuntuntoisiksi ja yhteistyökykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Maccoby ja Martin (1983) ovat täydentäneet Baumrindin teoriaa vanhemmuuden nelikentällä, jossa vanhemmuutta määrittävät kontrolloivuuden ja lämpimyden asteet. Näitä yhdistelemällä saadaan Baumrindin vanhemmuustyylien lisäksi neljäs, laiminlyövä vanhemmuustyyli. Tällöin vanhemmat ovat kylmiä ja välinpitämättömiä lasta kohtaan eivätkä käytä kasvatuksessaan kontrollia. (Maccoby & Martin, 1983).

Perinteisesti vanhemmuutta on kuvattu edellä mainitun tavoin typologisesta näkökulmasta, jolloin erilaiset kontrolloivuuden ja lämpimyden yhdistelmät kietoutuvat tiiviiksi kokonaisuuksiksi (Aunola, 2005). Viime vuosina vanhemmuustyylien dimensionaalinen lähestymistapa on kuitenkin lisääntynyt: tällöin kiinnitetään huomio ennemminkin yksittäisten dimensioiden, kuten lämpimyden ja kontrolloivuuden määrään (Aunola, 2005). Barber (1996) on täyden-

tänyt kontrolloivuuden dimensiota erottelemalla behavioraalisen ja psykologisen kontrollin toisistaan riippumattomiksi muuttujiksi. Behavioraalisen kontrollin avulla vanhempi säätelee lapsen käyttäytymistä kun taas psykologisen kontrollin avulla vanhempi vaikuttaa lapsen mieleen (Barber, Olsen, & Shangle, 1994). Psykologinen kontrolli on vanhemman toimintaa, joka syyllistää, rajoittaa, mitätöi ja manipuloi lapsen psykologista ja emotionaalista kokemusmaailmaa (Barber, 1996). Tässä tutkimuksessa vanhemmuustyyliä tarkastellaan dimensionaalista viitekehyksestä käsin: huomion kohteina ovat lämpimyyden eli positiivinen affektiivisuus sekä behavioraalinen ja psykologinen kontrolli.

Vanhemmuustyyliin vaikuttavat tekijät

Belskyn (1984) mukaan vanhemmuutta määrittävät kolmenlaiset tekijät, jotka voivat sekä tukea että heikentää vanhemmuutta. Näitä ovat vanhemman psyykkiset voimavarat, vanhempaan vaikuttavat tilannetekijät sekä lapsen ominaisuudet. Vanhemman ominaisuuksista tärkein vanhemmuuteen vaikuttava tekijä on Belskyn (1984) mukaan vanhemman psyykinen hyvinvointi, ja mielenterveysongelmien onkin osoitettu heikentävän vanhemmuutta (Leinonen, Solantaus, & Punamäki, 2003). Joissakin tutkimuksissa vanhemmuuden stressin on havaittu heijastuvan kielteisesti vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen, muttei vaikuttavan itse vanhemmuustyyliin (Anthony ym., 2005; Crnic, Gaze, & Hoffman, 2005). Belsky (1984) painottaa myös parisuhteen merkitystä vanhemmuudelle; kielteisen parisuhteen onkin huomattu olevan yhteydessä autoritaariseen vanhemmuuteen (Brody, Arias, & Fincham, 1996). Sosiaalisen tuen on puolestaan havaittu olevan yhteydessä toimivaan vanhemmuuteen (Aldous 1995; Bradley, Whiteside-Mansell, Brisby, & Caldwell 1997). Vanhemman persoonallisuus voi myös vaikuttaa vanhemmuustyyliin ilmenemiseen (Belsky, Crnic, & Woodworth, 1995; Metsäpelto, 2003). Esimerkiksi Metsäpelto (2003) huomasi väitöskirjassaan, että lämpimille vanhemmuustyyliä oli ominaista vanhemman ekstraversio ja vähäinen neuroottisuus kun taas kylmiin vanhemmuustyyliin liittyi runsas neuroottisuus ja vähäinen ekstraversio. Lisäksi vanhempien korkean itsetun-

non ja hallintasuuntautuneiden toimintastrategioiden on huomattu olevan yhteydessä auktoritatiiviseen vanhemmuuteen ja matalaan vanhemmuuden stressiin (Aunola ym., 1999).

Vanhemman sosioekonomisista ja biologisista tekijöistä korkeammalla koulutuksella ja ammattiasemalla, naissukupuolella sekä äidin korkeammalla iällä on havaittu olevan vahvemmat yhteydet huolehtivaan vanhemmuuteen (Aunola & Vanhatalo, 2001). Vanhempien matalalla sosioekonomisella asemalla on taas yhteys autoritaariseen vanhemmuustyyliin (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arvilommi, & Pulkkinen, 1999). Lisäksi Neppl ym. (2009) havaitsivat, että nuorten akateeminen suoriutuminen ennusti positiivista vanhemmuutta aikuisiässä. Myös vanhempien omien lapsuudenaikaisten vanhemmuuskokemusten on todettu olevan yhteydessä vanhemmuuden laatuun (Neppl ym., 2009; Simons, Beaman, Conger, & Chao, 1992).

Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta eivät määritä ainoastaan vanhemman ominaisuudet vaan vastavuoroisessa suhteessa myös lapsi voi vaikuttaa vanhempansa (Neppl ym., 2009). Vanhemmuuteen vaikuttavista lapsen ominaisuuksista Belsky (1984) nostaa esiin lapsen temperamentin. Lapsen temperamentin on todettu vaikuttavan vanhemmuuden laatuun erityisesti silloin, kun vaikea temperamentti (kielteinen mieliala, matala ärsykekyynnys ja hidas sopeutuminen uusiin tilanteisiin) asettaa enemmän haasteita vanhemmille (Leinonen, 2004; Walling ym., 2007). Esimerkiksi lapsen temperamenttiin liittyvän negatiivisen affektiivisuuden on huomattu ennustavan voimakkaampaa vanhemman psykologista kontrollia (Walling ym., 2007). Toisaalta on myös huomattu, että lapsen positiiviset ominaisuudet ovat yhteydessä toimivaan vanhemmuuteen (Russell, 1997). Tähän selityksenä voi olla se, että empaattiset ja hyväntuuliset lapset ovat myös taipuvaisempia ylläpitämään positiivisia suhteita vanhempiinsa ja noudattavat todennäköisemmin sääntöjä, mikä taas puolestaan vaikuttaa myönteisen kasvatusilmapiirin syntymiseen (Prinzle ym., 2010).

Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa yksi keskeinen tekijä on lapsen ja vanhemman persoonallisuuksien yhteensopivuus (Bates, Pettit, Dodge, & Ridge, 1998; Psychogiou, Daley, Thompson, & Sonuga-Barke, 2008). Persoonallisuuksien yhteensopivuus voi luoda pohjaa sille, kuinka vuorovaikutus vaikuttaa lapsen sisäisen itsekontrollin kehittymiseen ja ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen (Bates ym., 1998). Esimerkiksi lapsen ADHD-piirteiden negatiivinen vaikutus vanhemmuuteen oli merkittävästi pienempi silloin, kun äidilläkin oli paljon ADHD-piirteitä (Psychogiou ym., 2008). Mahdollisesti lapsi ja vanhempi joutuvat konfliktitilanteisiin harvemmin, jos he jakavat saman motivationaalisen ja kognitiivisen tempon (Psychogiou

ym., 2008). Lisäksi vanhemmuuden laadun on havaittu olevan erityisen merkityksellistä lapsen kehitykselle silloin, kun lapsella on vahvoja kielteisiä piirteitä kuten vaikea temperamentti (Colder, Lochman, & Wells, 1997; Park, Belsky, Putnam, & Crnic, 1997).

Vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen saattaa vaikuttaa myös sekä lapsen että vanhemman sukupuoli, mutta tutkimustulokset aiheesta eivät ole kovin yhdenmukaisia (Russell & Saebel, 1997). Prinzien ym. (2010) mukaan lapsen sukupuolella ei ollut merkitystä lapsen persoonallisuuden, ongelmakäyttäytymisen ja vanhemmuuden yhteyksien suhteen. Toisaalta isien on huomattu kohtelevan lapsiaan äitejä sukupuolittuneemmin (Lytton & Romney, 1991). Wallingin ym. (2007) tulosten mukaan vanhemmat käyttivät tyttäriinsä poikia enemmän psykologista kontrollia, joka taas ilmeni eri tavoin vanhemman sukupuolesta riippuen. Äideillä psykologinen kontrolli tyttäriin ilmeni erityisesti rakkaudenosoituksista vetäytymisenä, kun taas isillä emotionaalinen epävakaus oli tavallisempaa (Walling ym., 2007). Tyttöjen on myös huomattu saavan osakseen enemmän kielteistä palautetta (Kerig, Cowan, & Cowan, 1993). Pojat sen sijaan joutuvat useammin fyysisen kurituksen ja pahoinpitelyn kohteeksi (Lytton & Romney, 1991).

Myös tutkimustulokset lapsen ongelmakäyttäytymisen vaikutuksesta vanhemmuustyyliin ovat osittain ristiriitaisia. Nepl ym. (2009) mukaan varhaisnuorten ongelmakäyttäytymisen ennusti vanhempien ankarampaa vanhemmuutta. Sen sijaan Aunolan ja Nurmen (2005) tulokset esikouluikäisten ongelmakäyttäytymisen vaikutuksista sekä Prinzien ym. (2010) samansuuntaiset tulokset alakouluikäisten ja varhaisnuorten osalta eivät anna näyttöä lapsen ongelmakäyttäytymisen vaikutuksesta vanhemmuustyyliin. Toisistaan eroavat tutkimustulokset saattavat selittyä osittain lapsen iän avulla, sillä lapsen ikä määrittää laajalti, kuinka paljon vanhemmat edellyttävät lapseltaan suoriutumista, kypsymistä ja itsenäisyyttä (Maccoby, 1984). Vanhempien tarjoama hoiva, läheisyys ja tuki vaihtelevat tämän mukaisesti (Bulcroft, Carmody, & Bulcroft, 1996). Tulosten ristiriitaisuuteen saattaa olla syynä myös Kerrin ym. (2003) huomio siitä, että vanhemmuuden tutkiminen erilaisista lähtökohdista käsin vaikuttaa tutkimustuloksiin. Lapsen on huomattu vaikuttavan vanhemmuuden alemman tason käsitteisiin, muttei ylemmän tason käsitteisiin kuten vanhemmuustyyliin (Kerr ym., 2003). Nepl ym. (2009) havainnoivat vanhempien suoraa toimintaa vuorovaikutustilanteessa kun taas Aunolan ja Nurmen (2005) sekä Prinzien ym. (2010) tutkimuksissa huomion kohteina olivat yläkäsitteiset vanhemmuustyyliin.

Vanhemmuustyilien vaikutus lapseen

Auktoritatiivisen vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä lapsen hyvään itsetuntoon sekä parempaan koulumenestykseen (Baumrind, 1991; Decovic & Meeus, 1997; Maccoby & Martin, 1983). Lisäksi auktoritatiivisen vanhemmuuden on huomattu edistävän lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä lapsen kykyä olla tekemisissä niin ikätovereiden kuin aikuistenkin kanssa (Conger ym., 1992; 1993). Sen sijaan autoritaarisen vanhemmuuden tiedetään heijastuvan lapsen huonompaan itsetuntoon, aggressiiviseen käyttäytymiseen ja heikkoihin sosiaalisiin taitoihin (Chen, Dong, & Zhou, 1997; Maccoby & Martin, 1983).

Myös vanhemmuuden dimensioiden erilaisilla yhdistelmillä näyttäisi olevan erityinen merkitys lapsen kouluosoiutumiseen. Robertsin (1986) mukaan vanhempien osoittaman kontrollin ja lämmön määrä ovatkin olennaisessa asemassa tarkasteltaessa lapsen yleistä suoritustasoa ja kyvykkyyttä. Behavioraalisen kontrollin määrä näyttäisi olevan positiivisessa yhteydessä kouluosoiutumiseen vain, jos se on kohtuullista (Gray & Steinberger, 1999; Roberts, 1986; Roberts & Strayer, 1987). Liian vähäinen tai runsas valvonta sekä rankaisevuus ovat taas yhteydessä lapsen heikkoon suoriutumiseen (Gray & Steinberg, 1999; Roberts, 1986; Roberts & Strayer, 1987). Sen sijaan vanhemman lämpimyuden on huomattu olevan positiivisessa yhteydessä lapsen kouluosoiutumiseen (Gray & Steinberg, 1999; Roberts & Strayer, 1987).

Vanhempien lämpimyuden ja kontrollin määrällä on huomattu olevan vaikutuksia myös lasten ongelmakäyttäytymisen ilmenemiseen. Erityisesti vanhempien psykologisen kontrollin on huomattu ennustavan lasten ja nuorten ongelmakäyttäytymistä (Aunola & Nurmi, 2005; Barber ym., 1994; Barber, 1996). Nelsonin ja Coynen (2009) tutkimuksissa isien psykologinen kontrolli ennusti poikien voimakkaampaa emotionaalista stressiä. Lisäksi Aunolan ja Nurmen (2005) tutkimusten mukaan äitien korkean psykologisen kontrollin taso yhdistettynä korkeaan positiiviseen affektiivisuuteen ennusti lasten sisäisen ja ulkoisen ongelmakäyttäytymisen lisääntymistä. Tähän yksi selitys voi olla kasvatuksen ristiriitaisuus: toisaalta äidit ovat läheisiä ja tukea antavia, toisaalta syyllistäviä ja manipuloivia (Aunola & Nurmi, 2005). Vanhemman voimakkaan behavioraalisen kontrollin on havaittu olevan ensisijaisesti yhteydessä lapsen ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, mutta kohtuullisella behavioraalisella kontrollilla on huomattu olevan ongelmakäyttäytymistä vähentävä vaikutus (Barber ym., 1994). Äitien behavioraalisen kontrollin

on myös havaittu madaltavan lasten ulkoista ongelmakäyttäytymistä silloin, kun se on yhteydessä matalaan psykologisen kontrollin tasoon (Aunola & Nurmi, 2005). Jos äitien psykologinen kontrolli oli sen sijaan korkea, behavioraalisella kontrollilla ei ollut ongelmakäyttäytymistä vähentävää vaikutusta (Aunola & Nurmi, 2005). Lisäksi behavioraalisen kontrollin puuttumisen on havaittu olevan yhteydessä ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos, Barker, & Almeida, 2003).

TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, vaikuttavatko lasten sisään- ja ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen, lukutaito sekä sukupuoli äitien ja isien vanhemmuustyyliin ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka pysyviä isien ja äitien vanhemmuustyyliä (positiivinen affektiivisuus, behavioraalinen ja psykologinen kontrolli) ovat ja muuttuvatko vanhemmuuden dimensioiden tasot kolmen vuoden aikana? Lisäksi tutkittiin, eroavatko isien ja äitien vanhemmuustyyliä toisistaan ja vaikuttaako lapsen sukupuoli isien ja äitien vanhemmuustyyliin lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannelle luokalle.

Wallingin ym. (2007) tuloksiin nojaten oletettiin (hypoteesi 1a), että vanhemmuuden dimensiot painottuvat eri tavoin vanhemman sukupuolesta riippuen ja lapsen sukupuoli vaikuttaa vanhemmuustyyliin. Lisäksi Aunolan (2005), Holdenin ja Millerin (1999) sekä Metsäpellon ym. (2001) tulokset tukevat käsitystä (hypoteesi 1b), jonka mukaan vanhemmuustyyli on vanhemman suhteellisen pysyvä ominaisuus.

2. Millaisia yhteyksiä isien ja äitien vanhemmuustyylien, lasten sisäisen ja ulkoisen on-

ongelmakäyttäytymisen sekä lukutaidon välillä on ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan aikana?

Hypoteesin 2a mukaan vanhempien voimakkaan psykologisen kontrollin oletettiin olevan yhteydessä lasten runsaampaan ongelmakäyttäytymiseen (Aunola & Nurmi, 2005; Barber ym., 1994; Barber, 1996) ja vanhempien voimakkaan behavioraalisen kontrollin oletettiin olevan yhteydessä lasten ulkoiseen ongelmakäyttäytymiseen (Barber ym., 1994). Lisäksi oletettiin (hypoteesi 2b), että vanhempien osoittaman kontrollin ja lämmön määrä on yhteydessä lapsen koulusuoriutumiseen (Gray & Steinberg, 1999; Roberts, 1986; Roberts & Strayer, 1987).

3.

- a. Ennustavatko lasten sisäinen ja ulkoinen ongelmakäyttäytyminen ja heikko lukutaito vanhemmuustyylien muutosta isillä ja äideillä ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan aikana?
- b. Ovatko lasten sisäisen ja ulkoisen ongelmakäyttäytymisen sekä lukutaidon yhteydet vanhemmuustyylien muutokseen erilaisia lapsen sukupuolesta riippuen?
- c. Ovatko lasten sisäisen ja ulkoisen ongelmakäyttäytymisen yhteydet vanhemmuustyylien muutokseen erilaisia riippuen lapsen lukutaidosta?

Oletuksena oli (hypoteesi 3a), että vanhemman ja lapsen vastavuoroisen vuorovaikutusprosessin seurauksena lapset vaikuttavat osaltaan äitien ja isien vanhemmuustyyliin (Collins ym., 2000; Maccoby & Martin, 1983; Pomerantz & Eaton, 2001). Lisäksi oletettiin (hypoteesi 3b), että erityisesti lasten ongelmakäyttäytymisen ja heikon lukutaidon yhdistelmällä saattaa olla vaikutusta vanhemmuuteen. Oletusta tukee Nikkasen ym. (2005) arvio siitä, että lapsen laaja-alaiset ongelmat sekä vanhemman ja lapsen suhde voivat olla yhteen kietoutuneita tekijöitä.

MENETELMÄT

Tutkittavat

Tutkimus on osa Alkuportaatt-seurantatutkimusta (Lapset, vanhemmat ja opettajat yhteistyössä koulutien alussa). Tutkimuksessa on selvitetty lasten luku- ja kirjoitustaidon ja motivaation kehittymistä ensimmäisten kouluvuosien aikana, vanhempien ja opettajien ohjauskäytäntöjä, yhteistyömuotoja, odotuksia ja uskomuksia lasten oppimisesta sekä vanhempien vanhemmuustyynejä. Tutkimuksen aineisto on kerätty Turusta, Joensuusta, Kuopiosta ja Laukaasta lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla, jolloin lapset olivat noin 7-9-vuotiaita. Tutkimuksessa aloitti vuonna 2006 2400 lasta vanhempineen ja opettajineen. Tässä pro gradu -tutkimuksessa mukana on 378 kultakin luokalta satunnaisesti valittua lasta vanhempineen. Tyttöjä otoksessa on 182 ja poikia 196.

Opettajat arvioivat kyselylomakkeen avulla lasten ongelmakäyttäytymistä ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Lukutaitoa selvitettiin lukutaidon testillä. Vanhemmille lähetettiin jokaisena vuonna kyselylomake, jolla tutkittiin vanhemmuustyynejä. Isien palautusprosentti jäi heikommaksi kuin äitien: lasten ollessa ensimmäisellä luokalla äideistä kyselylomakkeen palautti 281 (palautusprosentti 74 %) ja isistä 180 (palautusprosentti 48 %). Suurin osa vanhemmista (77 % äideistä ja 89 % isistä) eli avio- tai avoliitossa ja heillä oli yhteisiä lapsia. Äideistä 10 % ja isistä 7 % eli uusioperheissä. Yksinhuoltajia oli äideistä 12 % ja isistä 2 %. Suurimmalla osalla vanhemmista (äideistä 56 % ja isistä 58 %) oli ammatillinen tai opistotasoinen koulutus, ja 37 % äideistä ja 35 % isistä oli suorittanut ammattikorkeakoulun tai sitä korkeamman koulutuksen.

Mittarit ja muuttajat

Vanhemmuustyylejä tutkittiin Block's Child-rearing Practices Report -kyselylomakkeen suomalaisella versiolla (Aunola & Nurmi, 2005; Block, 1965; Roberts, Block & Block, 1984) lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla vuosina 2008-2010. Lomake koostui 24 väittämästä, joissa vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka paikkaansa pitäviä väittämät ovat vanhemman toimiessa lapsen kanssa. Vanhemmat arvioivat väittämät asteikolla 1 – 5 (1= ei sovi minuun juuri lainkaan, 5= sopii minuun erittäin hyvin). 20 väittämällä tutkittiin kolmea vanhemmuuden ulottuvuutta: positiivista affektiivisuutta, behavioraalista kontrollia ja psykologista kontrollia. Alkuportaatiivisissa tutkimuksissa mukana oli myös neljä kysymystä, jotka mittasivat vanhemmuuteen liittyvää stressiä, mutta sitä ei tarkasteltu tässä tutkimuksessa.

Positiivista affektiivisuutta koskevia väittämiä oli 10 (esimerkiksi ”osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä”, ”osoitan lapselleni tunteita halaamalla ja pitämällä häntä sylissäni”, ”minulla ja lapsellani on hyvä suhde”). Väittämät heijastivat lapsikeskeistä, lämmintä suhdetta lapsen ja vanhemman välillä. Niistä muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfan mukainen reliabiliteettikerroin oli ensimmäisellä mittauskerralla sekä isillä että äideillä .83, toisella mittauskerralla vastaava reliabiliteettikerroin oli .84 ja kolmannella mittauskerralla .85 molemmilla sukupuolilla.

Behavioraalinen kontrolli sisälsi 5 väittämää, jotka liittyivät sääntöjen noudattamiseen ja käyttäytymiseen (esimerkiksi ”lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt”, ”kun lapseni tekee jotain, mikä ei ole sallittua, minä tavallisesti rankaisen häntä”). Behavioraalista kontrollia mittaavista viidestä väittämästä muodostetun summamuuttujan reliabiliteettikerroinmet olivat ensimmäisellä mittauskerralla .66 (äidit) ja .69 (isät). Vastaavat kertoimet toisella mittauskerralla olivat .68 (äidit) .70 (isät) ja kolmannella mittauskerralla .72 (äidit) ja .75 (isät).

Psykologinen kontrolli sisälsi 4 väittämää, jotka heijastivat syyllistävää, aikuiskeskeistä kasvatusta (esimerkiksi ”lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen”, ”annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän käyttäytyy huonosti”). Niistä muodostetun summamuuttujan reliabiliteettikerroinmet olivat ensimmäisellä mittauskerralla .72 (äidit) ja

.75 (isät). Toisella mittauskerralla vastaavat reliabiliteettikertoimet olivat .74 (äidit) ja .76 (isät) ja kolmannella mittauskerralla .72 (äidit) ja .78 (isät).

Lasten ongelmakäyttäytymistä arvioitiin Goodmanin (1999) kehittämällä The Strengths and Difficulties Questionnaire -kyselylomakkeella, jonka suomalainen nimi on Vahvuuksien ja Vaikeuksien kyselylomake. Myös ongelmakäyttäytymistä tutkittiin kolmena ajankohtana lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Opettajat täyttivät kolmiportaisen kyselylomakkeen, jossa oli 25 lasta koskevaa väittämää. Väittämät jakautuivat viiteen osa-alueeseen, joita olivat käyttäytymisongelmat, emotionaaliset ongelmat, ylivilkkaus, vertaissuhdeongelmat sekä prososiaalisuus. Ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (käyttäytymisongelmat sekä ylivilkkaus) arvioitiin kymmenellä väittämällä (esimerkiksi ”kiivastuu helposti”, ”levoton, yliaktiivinen, ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan”). Sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (emotionaaliset ongelmat) arvioitiin viidellä väittämällä (esimerkiksi ”usein peloissaan”, ”usein onneton, mieli maassa tai itkuinen”).

Sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen summamuuttujan Cronbachin alfan mukaiset reliabiliteettikertoimet olivat ensimmäisen luokan keväällä .74, toisen luokan keväällä .75 ja kolmannen luokan keväällä .76. Koska hyperaktiivisuus ja käyttäytymisongelmat korreloivat Spearmanin korrelaatiokertoimen mukaan ensimmäisellä ($r=.674$, $P<.001$), toisella ($r=.695$, $p<.001$) ja kolmannella luokalla ($r=.686$, $p<.001$) erittäin merkitsevästi keskenään, niistä muodostettiin ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen summamuuttujat kullekin vuodelle. Cronbachin alfan mukaiset reliabiliteettikertoimet ulospäin suuntautuvalla ongelmakäyttäytymiselle olivat ensimmäisellä luokalla .79, toisella luokalla .85 ja kolmannella luokalla .84.

Ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen summamuuttujat olivat selvästi oikealle vinoja, joten niistä muodostettiin ensimmäiselle, toiselle ja kolmannelle luokalle kullekin kaksi dummy-muuttujaa regressioanalyseja varten. Ensimmäisessä dummy-muuttujassa lapset oli jaettu puoliksi sen mukaan, oliko lapsella raportoitu ongelmakäyttäytymistä (ongelmakäyttäytymistä vähän tai runsaasti=1, ei ongelmakäyttäytymistä=0). Toisessa dummy-muuttujassa lapset oli jaettu niihin, joilla ongelmakäyttäytymistä oli raportoitu vähän tai ei lainkaan (90% oppilaista, dummy-muuttujan arvo 0) ja niihin, joilla ongelmakäyttäytymistä oli raportoitu runsaasti (10% oppilaista, dummy-muuttujan arvo 1).

Lasten lukemisen vaikeuksia mitattiin ALLU – lukutaidon testin teknisen lukutaidon osiolla (Lindeman, 1998). ALLU on normitettu lukutaidon testi, joka on tarkoitettu lukutaidon tason arviointiin alakoulussa. Testin osa-alueet ovat kielellinen tietoisuus, tekninen lukutaito ja luetun ymmärtäminen. Lapsille tehtiin testi ryhmätestinä. Lapsille annettiin testivihko, joka sisälsi neljä harjoitusosiota ja 80 testiosiota. Kussakin osiossa oli neljä samankaltaista sanaa ja niihin liittyvä kuva. Lapsi valitsi vaihtoehtojen joukosta merkitykseltään kuvaan sopivan sanan ja yhdisti sen viivalla kuvaan. Testissä oli 2 minuutin aikaraja. Pisteytys perustui oikein yhdistettyjen sanojen määrään. Lukutaito-muuttujista muodostettiin regressioanalyysia varten dummy-muuttujat kullekin vuodelle siten, että puolet lapsista kuului hyvien lukijoiden ryhmään ja puolet lapsista heikkojen lukijoiden ryhmään.

Muuttujien katoanalyysissa huomattiin, että puuttuvia havaintoja oli isillä likimääräisesti puolet, äideillä neljäsosa ja ongelmakäyttösmuuttujilla viidesosa (N=378). Kato oli kaikilla muuttujilla kuitenkin pääosin satunnaista, joten vääristävä vaikutus on vähäinen. Kuitenkin alhaisempi peruskoulutus lisäsi katoa isillä joka vuosiluokassa ($p < 0.05$).

TULOKSET

Vanhemmuustyilien pysyvyys ja sukupuolten vaikutus vanhemmuustyyliin

Äitien ja isien vanhemmuustyilien pysyvyyttä ensimmäiseltä luokalta toiselle ja kolmannelle luokalle sekä toiselta luokalta kolmannelle luokalle mitattiin Pearsonin korrelaatiokertoimella (taulukko 1). Affektiivisuus, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli pysyivät merkittävästi samoilla tasoilla ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuoden aikana sekä isillä että äideillä.

Taulukko 1. Pysyvyyskorrelaatiot, Pearson.

	<u>1-2lk</u>		<u>2-3lk</u>		<u>1-3lk</u>	
	Äidit	Isät	Äidit	Isät	Äidit	Isät
Affektiivisuus	.76**	.69**	.77**	.76**	.75**	.66**
Behavioraal. Kontrolli	.56**	.70**	.73**	.70**	.59**	.67**
Psykologinen kontrolli	.71**	.70**	.71**	.70**	.64**	.69**

** p<.01

Isien ja äitien vanhemmuustyylien eroja, vanhemmuustyylien muutosta sekä lapsen sukupuolen vaikutusta vanhemmuustyyliin mitattiin toistettujen mittausten varianssianalyysillä (taulukko 2). Tulosten mukaan isien ja äitien vanhemmuuden dimensioiden tasot eivät muuttuneet merkittävästi mittaajankohdan myötä. Vanhemmuuden dimensiot kuitenkin erosivat merkittävästi isillä ja äideillä toisistaan. Äitien affektiivisuus oli isä erittäin merkittävästi korkeampaa. Lisäksi äitien behavioraalinen kontrolli oli isä merkittävästi korkeampaa ja isien psykologinen kontrolli oli äitejä merkittävästi korkeampaa. Lisäksi psykologinen kontrolli oli merkittävästi korkeampaa poikien vanhemmilla, tosin lapsen sukupuoli selitti psykologisen kontrollin kokonaisvaihtelusta vain 3,3 prosenttia.

Taulukko 2. Isien ja äitien erot vanhemmuustyyliessä, toistomittausten varianssianalyysi (n=141).

	<u>1 lk</u>				<u>2 lk</u>				<u>3 lk</u>				F	df	P
	<u>Äidit</u>		<u>Isät</u>		<u>Äidit</u>		<u>Isät</u>		<u>Äidit</u>		<u>Isät</u>				
	ka	sd	ka	sd	ka	sd	ka	sd	ka	sd	ka	sd			
Affektiivisuus	4.25	.47	4.08	.45	4.25	.45	4.08	.44	4.29	.41	4.06	.46	25.07	1,00	.000
Behavioraalinen kontrolli	3.66	.51	3.58	.51	3.67	.49	3.57	.48	3.65	.52	3.48	.54	5.81	1,00	.017
Psykologinen kontrolli	2.63	.67	2.71	.71	2.60	.70	2.74	.73	2.57	.68	2.72	.76	4.18	1,00	.043
<i>Tytöt</i>	2.51	.63	2.60	.69	2.56	.73	2.61	.75	2.47	.69	2.64	.76	4.76	1,00	.031
<i>Pojat</i>	2.75	.68	2.82	.72	2.65	.68	2.86	.70	2.66	.67	2.80	.75	4.76	1,00	.031

Ongelmakäyttäytymisen, lukutaidon ja vanhemmuustyylien väliset yhteydet

Äitien ja isien vanhemmuustyylien ja lasten ongelmakäyttäytymisen välisiä yhteyksiä tietyn luokka-asteen sisällä tutkittiin Spearmanin korrelaatiokertoimella (taulukko 3). Tulokset osoittavat, että lasten voimakkaampi ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen oli yhteydessä äitien alhaisempaan positiiviseen affektiivisuuteen sekä äitien korkeampaan behavioraaliseen kontrolliin ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Lisäksi lasten voimakkaampi sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen kolmannella luokalla oli yhteydessä äitien vähäisempään positiiviseen affektiivisuuteen. Lasten ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla oli negatiivisessa yhteydessä isien ensimmäisellä luokalla mitattuun affektiivisuuteen. Lasten sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ei sen sijaan ollut yhteydessä isien vanhemmuustyyliin. Ongelmakäyttäytyminen ei myöskään korreloinut isien ja äitien psykologisen kontrollin kanssa.

Lasten lukutaidon ja isien ja äitien vanhemmuustyylien välisiä yhteyksiä ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla mitattiin Pearsonin korrelaatiokertoimella (taulukko 4). Tulosten mukaan lasten toisella luokalla mitattu lukutaito oli negatiivisessa yhteydessä äitien toisella luokalla mitattuun psykologiseen kontrolliin. Muita lasten lukutaidon ja vanhemmuustyylien välisiä yhteyksiä ei löytynyt. Lasten lukutaidon sekä ulos- ja sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen välisiä yhteyksiä mitattiin Spearmanin korrelaatiokertoimella (taulukko 5). Tulosten mukaan lasten lukutaito ensimmäisellä luokalla oli negatiivisessa yhteydessä ensimmäisellä luokalla mitattuun ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen. Lisäksi ulos- ja sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen olivat positiivisessa yhteydessä toisiinsa ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ja lukutaidon väliltä ei löytynyt merkitseviä yhteyksiä.

Taulukko 3. Lasten ongelmakäyttäytymisen ja vanhemmuustyylien väliset korrelaatiot, Spearman

	<u>1lk</u>		<u>2lk</u>		<u>3lk</u>	
	Sis. ong	Ulk. ong	Sis. ong	Ulk. ong	Sis. ong	Ulk. ong
Äidit						
Aff	-.07	-.14*	-.09	-.18*	-.15*	-.28**
Beh	.03	.15*	-.06	.27**	.10	.19**
Psy	-.11	-.00	.05	.03	.05	.09
Isät						
Aff	-.77	-.20*	-.03	-.10	-.06	-.15
Beh	.04	.11	-.06	.14	.10	.13
psy	-.02	-.11	-.02	.05	-.03	.16

**p<.01, *p<.05

Taulukko 4. Lasten lukutaidon ja vanhemmuustyylien väliset korrelaatiot, Pearson

	<u>Lukutaito</u>		
	1lk	2lk	3lk
Äidit			
Aff	-.03	.02	-.04
Beh	.03	-.02	.01
Psy	-.01	-.13*	-.07
Isät			
Aff	-.02	-.13	-.08
Beh	.05	-.01	-.03
Psy	.06	-.12	-.00

*p<.05

Taulukko 5. Lasten sisään- ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen sekä lukutaidon väliset korrelaatiot, Spearman.

	<u>1lk</u>		<u>2lk</u>		<u>3lk</u>	
	Sis ong	Ulk ong	Sis ong	Ulk ong	Sis ong	Ulk ong
Lukutaito	-.09	-.20**	-.00	-.08	-.01	-.09
Ulk ong	.12*		.19**		.22**	

**p<.01, *p<.05

Lasten ongelmakäyttämisen ja lukutaito vanhemmuustyylien ennustajina

Lasten ongelmakäyttämisen vaikutusta vanhemmuuden dimensioiden muutokseen mitattiin hierarkkisella regressioanalyysillä ensimmäiseltä luokalta toiselle ja kolmannelle luokalle sekä toiselta luokalta kolmannelle luokalle. Analyysit suoritettiin erikseen isille ja äideille kunkin vanhemmuuden dimension kohdalla. Lisäksi analyysit suoritettiin vielä erikseen kullekin sisään- ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen dummy-muuttujalle. Kontrolloitavina muuttujina olivat vanhemman affektiivisuus, behavioraalinen kontrolli tai psykologinen kontrolli analyysin aloitushetkellä, vanhemman ikä ja koulutustaso sekä lapsen sukupuoli. Vanhemmuustyyliä selittäviä tekijöitä etsittiin siten, että ensimmäisellä askeleella malliin lisättiin tarkasteltava vanhemmuuden dimensio analyysin aloitushetkellä, toisella askeleella vanhemman koulutustaso ja ikä, ja kolmannella askeleella lapsen sukupuoli. Neljännellä askeleella malliin lisättiin toinen lapsen sisään- tai ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen dummy-muuttujista. Analyysit osoittavat, että kontrollimuuttujista vanhemman koulutustaso ja ikä eivät olleet merkitsevästi yhteydessä vanhemmuustyylien muutokseen, joten sen vuoksi niitä ei ole esitelty taulukoissa.

Tulokset osoittavat, että lasten ongelmakäyttämisen vaikutus vanhemmuustyylien muutokseen oli merkitsevää vain silloin, kun lapsilla oli runsaasti ulos- tai sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttämistä (dummy2-muuttujat). Lasten korkean sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen taso ensimmäisellä luokalla ennusti merkitsevästi äitien psykologisen kontrollin lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta toiselle luokalle ($\Delta R^2(198)=.02$, $\beta=.15$, $p<.01$) (taulukko 6). Lisäksi lasten korkea sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttämisen ensimmäisellä luokalla ennusti merkitsevästi äitien positiivisen affektiivisuuden vähentymistä ensimmäiseltä

luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(184)=.02$, $\beta=-.15$, $p<.01$) (taulukko 7) ja toiselta luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(192)=.01$, $\beta=-.11$, $p<.05$) (taulukko 8). Lasten korkea ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla taas ennusti merkitsevästi äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(184)=.02$, $\beta=.17$, $p<.05$) (taulukko 9). Lasten ongelmakäyttäytyminen ei ennustanut merkitsevästi isien vanhemmuustyylien muutosta.

Taulukko 6. Lasten sis. ongelmakäyttäytymisen yhteys äitien psykologisen kontrollin muutokseen 1. Luokalta 2. luokalle, standardoidut beeta -kertoimet.

	1.askel	3.askel	4.askel	r
Psy kont 1lk	.70***	.69***	.69***	.70**
Lapsen sp		.01	.04	.10
Sis ong 1lk			.15**	.04

*** $p<.001$, ** $p<.01$

Taulukko 7. Lasten sis. ongelmakäyttäytymisen yhteys äitien affektiivisuuden muutokseen 1. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta -kertoimet.

	1.Askel	3.askel	4.askel	r
Aff 1lk	.75***	.76***	.75***	.75**
Lapsen sp		-.01	-.04	.04
Sis. ong 1lk			-.15**	-.21**

*** $p<.001$, ** $p<.01$

Taulukko 8. Lasten sis. ongelmakäyttäytymisen yhteys äitien affektiivisuuden muutokseen 2. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta -kertoimet.

	1.askel	3.askel	4.askel	r
Aff 2lk	.76***	.75***	.75***	.76**
Lapsen sp		.02	.00	-.06
Sis ong 2lk			-.11*	-.12

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Taulukko 9. Lasten ulk. ongelmakäyttäytymisen yhteys äitien behavioraalisen kontrollin muutokseen 1. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta -kertoimet

	1.askel	3.askel	4.askel	r
Beh kont 1lk	.54***	.54***	.51***	.54**
Lapsen sp		.13*	.09	.21**
Ulk ong 1lk			.17*	.17*

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Lasten lukutaidon yhteyttä vanhemmuustyylien muutokseen mitattiin samoin kuin ongelmakäyttäytymisen vaikutuksia. Regressioanalyysiin lisättiin ensin jokin vanhemmuuden dimensioista analyysin aloitushetkellä, toisena muut kontrollimuuttujat (vanhemman koulutustausta ja ikä) ja kolmantena lapsen sukupuoli. Neljäntenä lisättiin lukutaidon dummy-muuttuja (parempien lukijoiden ryhmä=0, huonompien lukijoiden ryhmä=1). Lasten heikko lukutaito ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(222)=.01$, $\beta=.11$, $p<.05$) (taulukko 10). Lasten lukutaidon yhteyttä isien vanhemmuustyylien muutokseen ei löytynyt.

Taulukko 10. Lukutaidon yhteys 1. luokalla äitien affektiivisuuden muutokseen 1.luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet.

	1.askel	3.askel	4.askel	r
Aff 1lk	.75***	.74***	.74***	.75**
Lapsen sp		-.02	-.04	-.02
Lukutaito			.11*	-.08

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Lapsen sukupuolen vaikutus ongelmakäyttäytymisen, lukutaidon ja vanhemmuustyylien välisiin yhteyksiin

Hierarkkisiin regressiomalleihin lisättiin viidentenä askeleena lapsen sukupuolen ja ongelmakäyttäytymisen tai sukupuolen ja lukutaidon dummy-muuttujien interaktiotermi. Jos interak-

tiotermin osoittautui tilastollisesti merkitseväksi, tuloksia tarkennettiin vielä tekemällä analyysyjä erikseen tytöille ja pojille. Tulosten mukaan lapsen sukupuoli vaikutti voimakkaasti sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ja vanhemman psykologisen kontrollin lisääntymisen yhteyksiin ($\Delta R^2(197)=.01$, $\beta=-.30$, $p<.05$) (taulukko 11). Tarkasteltaessa tuloksia sukupuolittain huomattiin, että tyttöjen voimakas sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen oli erittäin merkitsevästi yhteydessä äitien voimakkaampaan psykologisen kontrollin lisääntymiseen ensimmäiseltä luokalta toiselle luokalle, mutta pojilla tätä vaikutusta ei havaittu ($\Delta R^2(97)=.06$, $\beta=.25$, $p<.001$) (taulukko 12).

Taulukko 11. Lasten sis. ongelmakäyttäytymisen ja sukupuolen yhteys äitien psykologisen kontrollin muutokseen 1. luokalta 2. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet

	1.askel	3.askel	4.askel	5.askel	r
Psy kont 1lk	.70***	.69***	.69***	.68***	.70**
Lapsen sp		.01	.04	.07	.10
Sis ong 1lk			.15**	.44**	.04
Sp*Sis ong 1lk				-.30*	-.07

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Taulukko 12. Tyttöjen sis. ongelmakäyttäytymisen yhteys äitien psykologisen kontrollin muutokseen 1. luokalta 2. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet

	1.askel	3.askel	r
Psy kont 1lk	.72***	.70***	.72**
Sis ong 1lk		.25***	.24*

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Lapsen sukupuoli oli myös merkitsevästi yhteydessä voimakkaasti sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen ja isien psykologisen kontrollin väliseen yhteyteen toiselta luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(118)=.03$, $\beta=.18$, $p<.05$) (taulukko 13). Jatkotarkasteluissa selvisi, että poikien voimakas sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen oli yhteydessä voimakkaampaan isien psykologisen kontrollin lisääntymiseen toiselta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(61)=.05$, $\beta=.23$, $p<.05$) (taulukko 14), mutta tytöillä tätä vaikutusta ei havaittu. Lukutaidon osalta ei sukupuolittain eriäviä tuloksia ilmennyt.

Taulukko 13. Lasten sis. ongelmakäyttäytymisen ja sukupuolen yhteys isien psykologisen kontrollin muutokseen 2. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet.

	1. askel	2. askel	3. askel	4. askel	r
Psy kont 2lk	.69***	.71***	.70***	.69***	.69**
Lapsen sp		-.02	-.01	-.04	.17*
Sis ong 2lk			.04	-.03	.05
Sis ong*sp 2lk				.18*	-.01

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Taulukko 14. Poikien sis. ongelmakäyttäytymisen ja sukupuolen yhteys isien psykologisen kontrollin muutokseen 2. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet.

	1. askel	3. askel	r
Psy kont 2lk	.57***	.57***	.57**
Sis ong 2lk		.23*	.26*

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Lasten ongelmakäyttäytymisen ja lukutaidon yhdysvaikutus vanhemmuustyylien ennustajana

Edellisten analyysien lisäksi tutkittiin vielä lasten ongelmakäyttäytymisen ja lukutaidon yhdysvaikutuksen yhteyttä vanhemmuustyylien muutokseen. Tätä varten luotiin hierarkkiset regressiomallit, joihin lisättiin ensimmäisellä askeleella vanhemman affektiivisuus, behavioraalinen tai psykologinen kontrolli analyysin alussa mitattuna, toisella askeleella kontrollimuuttujat (vanhemman ikä ja koulutustausta), kolmannella askeleella lapsen sukupuoli, neljännellä ongelmakäyttäytymisen dummy-muuttuja, viidennellä lukutaidon dummy-muuttuja ja viimeisellä askeleella lukutaidon ja ongelmakäyttäytymisen dummy-muuttujien yhdysvaikutustermi. Lisäksi tilastollisesti merkitseviä yhdysvaikutuksia tarkasteltiin uudelleen siten, että analyysit suoritettiin erikseen lapsille, joilla oli hyvä lukutaito ja lapsille, joilla oli heikko lukutaito. Tulosten mukaan lasten lukutaidon ja ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen yhdysvaikutus toisella luokalla oli merkitsevästi yhteydessä äitien behavioraalisen kontrollin muutokseen ensimmäiseltä

luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(190)=.01$, $\beta=-.16$, $p<.05$) (taulukko 15). Jatkotarkasteluissa havaittiin, että lasten voimakkaan ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen ja hyvän lukutaidon yhdistelmällä oli vaikutus äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymiseen ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(95)=.02$, $\beta=.17$, $p<.05$) (taulukko 16).

Taulukko 15. Lasten ulk. ongelmakäyttämisen ja lukutaidon yhdysvaikutuksen yhteys äitien behavioraalisen kontrollin muutokseen 1. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet

	1.askel	3.askel	4.askel	5.askel	6.askel	r
Beh kont 1lk	.70***	.69***	.68***	.68***	.68***	.70**
Lapsen sp		.01	.00	.01	.01	.12
Ulk ong 1lk			.04	.04	.15	.22**
Lukutaito 1lk				-.01	.03	.05
Ulk ong*lukuta 1lk					-.16*	.11

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Taulukko 16. Lasten ulk. ongelmakäyttämisen vaikutus 1.luokalla äitien behavioraalisen kontrollin kasvuun 1. luokalta 3. luokalle parempien lukijoiden ryhmässä, standardoidut beeta-kertoimet

	1.askel	3.askel	4.askel	r
Beh kont 1lk	.67***	.67***	.65***	.67**
Lapsen sp		.11	.07	.15
Ulk ong 1lk			.17*	.29**

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttämisen ja lukutaidon yhdysvaikutus ensimmäisellä luokalla oli merkitsevästi yhteydessä äitien affektiivisuuden muutokseen ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle ($\Delta R^2(182)=.01$, $\beta=.18$, $p<.05$) (taulukko 17). Jatkotarkasteluissa huomattiin, että lasten voimakas sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttämisen vaikutti äitien positii-visen affektiivisuuden vähenemiseen vain parempien lukijoiden ryhmässä ($\Delta R^2(95)=.05$, $\beta=-.25$, $p<.001$) (taulukko 18). Lasten lukutaito ei vaikuttanut ongelmakäyttämisen ja isien vanhemmuustyylien välisiin yhteyksiin.

Taulukko 17. Lasten sis. ongelmakäyttämisen ja lukutaidon yhdysvaikutuksen yhteys äitien affektiivisuuden muutokseen 1. luokalta 3. luokalle, standardoidut beeta-kertoimet.

	1.Askel	3.askel	4.askel	5.askel	6.askel	r
Aff 1lk	.75***	.76***	.75***	.74***	.63***	.75**
Lapsen sp		-.01	-.04	-.05	-.06	.04
Sis. ong 1lk			-.15**	-.16**	-.29***	-.21**
Lukutaito 1lk				.07	.04	.10
Sis ong*lukuta 1lk					.18*	-.01

***p<.001, **p<.01, *p<.05

Taulukko 18. Lasten sis. ongelmakäyttämisen vaikutus 1.luokalla äitien affektiivisuuden vähenemiseen 1. luokalta 3. luokalle parempien lukijoiden ryhmässä, standardoidut beeta-kertoimet

	1.Askel	3.askel	4.askel	r
Aff 1lk	.76***	.74***	.69***	.76**
Lapsen sp		-.04	-.09	-.05
Sis. ong 1lk			-.25***	-.38**

***p<.001, **p<.01, *p<.05

POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia lasten ongelmakäyttämisen ja lukutaidon vaikutuksia äitien ja isien vanhemmuustyyliin lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannella luokalla. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös eroja isien ja äitien vanhemmuustyyliin sekä lapsen sukupuolen vaikutusta vanhemmuustyyliin. Tulosten mukaan vanhemmuustyyli oli oletusten mukaisesti (hypoteesi 1b) suhteellisen pysyviä kolmen vuoden ajan eivätkä ne muuttuneet merkittävästi. Kuitenkin lasten voimakas sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden vähenemistä ja psykologisen kontrollin lisääntymistä. Lisäksi lasten voimakas ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä. Lasten heikko lukutaito ennusti äitien positiivisen affektiiv-

suuden lisääntymistä. Lisäksi niillä lapsilla, joilla oli hyvä lukutaito, voimakas sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien positiivisen affektivisuuden vähenemistä ja voimakas ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä.

Tutkimuksen oletuksena oli (hypoteesi 2a), että vanhempien voimakas psykologinen kontrolli olisi yhteydessä lasten voimakkaampaan ongelmakäyttäytymiseen (Aunola & Nurmi, 2005; Barber ym., 1994; Barber, 1996). Tässä tutkimuksessa lasten ulkoinen ja sisäinen ongelmakäyttäytyminen eivät kumpikaan korreloineet merkitsevästi vanhempien psykologisen kontrollin kanssa. Kuitenkin lasten voimakas sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla ennusti merkitsevästi äitien psykologisen kontrollin lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta toiselle luokalle. Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu, että erityisesti vanhemman psykologinen kontrolli ennustaisi lasten ongelmakäyttäytymisen lisääntymistä (Aunola & Nurmi, 2005; Barber ym., 1994; Barber, 1996). Aunolan ja Nurmen (2005) tutkimuksessa myös havaittiin, että äitien voimakas psykologinen kontrolli yhdistettynä korkeaan positiivisen affektivisuuden tasoon ennusti lasten voimakkaampaa sisään- ja ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä. Tässä tutkimuksessa ei huomioitu erilaisia vanhemmuuden dimensioiden yhdistelmiä. Kuitenkin lasten voimakas sisäinen ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla ennusti äitien korkeamman psykologisen kontrollin lisäksi myös äitien positiivisen affektivisuuden vähenemistä ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle ja toiselta luokalta kolmannelle luokalle. Näyttäisi siltä, että lasten sisäänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen sekä äitien affektivisuuden ja psykologisen kontrollin välillä olisi monensuuntaisia yhteyksiä.

Tulokset tukivat oletusta (hypoteesi 2a) vanhempien behavioraalisen kontrollin ja lasten ulkoisen ongelmakäyttäytymisen välisestä yhteydestä (Barber ym., 1994). Lasten voimakkaampi ulkoinen ongelmakäyttäytyminen oli yhteydessä äitien korkeampaan behavioraaliseen kontrolliin lasten ollessa ensimmäisellä, toisella ja kolmannelle luokalla. Lisäksi lasten voimakas ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä luokalla ennusti merkitsevästi äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle. Saattaa olla, että äidit kiristävät behavioraaliseen kontrolliin liittyviä kasvatuseräiteitä, jos lapsella on runsaasti aggressiivisuuteen, hyperaktiivisuuteen ja huonoon itsesäätelyyn liittyviä käyttäytymisen piirteitä. Joissain tutkimustuloksissa on tullut esille myös behavioraalisen kontrollin puuttumisen

yhteydet ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos ym., 2003), mutta tässä tutkimuksessa tällaista yhteyttä ei havaittu.

Vanhempien positiivisen affektiivisuuden ja kontrollien asteita vertailtaessa sukupuolittain huomattiin tulosten vastaavan oletuksia (hypoteesi 1a), joiden mukaan vanhemmuuden dimensiot painottuvat eri tavoin vanhemman sukupuolesta riippuen ja lapsen sukupuoli vaikuttaa vanhemmuustyyliin (Walling ym., 2007). Ensinnäkin äitien positiivinen affektiivisuus ja behavioraalinen kontrolli olivat merkittävästi korkeampia kuin isillä. Äitien korkeampi positiivinen affektiivisuus saattaa selittyä osittain sillä, että äidit viettävät isiä enemmän aikaa lastensa seurassa (Maccoby, 1998; McHale, Crouter, & Whiteman, 2003; Metsäpelto, 2003). Toiseksi lapsen ja vanhemman sukupuolet vaikuttivat vanhempien psykologisen kontrollin määrään siten, että psykologinen kontrolli oli korkeampaa poikien vanhemmilla ja isillä korkeampaa kuin äideillä. Isien psykologisen kontrollin korkeampaa tasoa saattaa selittää esimerkiksi se, että miehet arvostavat naisia enemmän valtaan liittyviä arvoja (Aunola ym., 2001). Lisäksi tutkittaessa lasten ongelmakäyttäytymisen yhteyksiä vanhemmuustyylien muutokseen huomattiin, että tyttöjen voimakas sisäänpäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen oli yhteydessä äitien voimakkaampaan psykologisen kontrollin lisääntymiseen, mutta pojilla tätä yhteyttä ei havaittu. Poikien voimakas sisäinen ongelmakäyttäytyminen oli taas yhteydessä voimakkaampaan isien psykologisen kontrollin lisääntymiseen, mutta tytöillä tätä vaikutusta ei havaittu. Nelson ja Coyne (2009) ovat lisäksi saaneet tuloksia, joiden mukaan isien psykologinen kontrolli ennusti voimakkaampia sisäisen ongelmakäyttäytymisen piirteitä pojilla. Sukupuolten väliset erot vanhemmuustyyliissä ovat osittain myös ristiriitaisia aikaisempien tulosten kanssa: esimerkiksi Wallingin (2007) tulosten mukaan vanhemmat käyttivät tyttäriinsä poikia enemmän psykologista kontrollia. Erilaiset tulokset sukupuolen vaikutuksesta vanhemmuustyyliin ovatkin hyvin tyypillisiä (Russell & Saebel, 1997). Tulosten vaihtelevuudesta huolimatta näyttäisi kuitenkin siltä, että erityisesti vanhempien psykologinen kontrolli olisi altis sekä lapsen että vanhemman sukupuolten vaikutuksille. Lisäksi tulokset vanhemmuustyylien eroista vahvistavat aikaisemmin saatuja tuloksia siitä, että vanhemmuustyyliä kannattaa tutkia erikseen isillä ja äideillä (Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005).

Lukutaidon ja vanhemmuustyylien yhteyksiä tutkittaessa huomattiin, että lasten heikko lukutaito ensimmäisellä luokalla ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden lisääntymistä. Lisäksi huomattiin, että niillä lapsilla, joilla oli hyvä lukutaito ensimmäisellä luokalla, voimakas sisäänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien positiivisen affektiivisuuden vähe-

nemistä ja voimakas ulkoinen ongelmakäyttäytyminen ennusti äitien behavioraalisen kontrollin lisääntymistä ensimmäiseltä luokalta kolmannelle luokalle. Tulokset ovat osittain erilaisia kuin oletus (hypoteesi 3b), jonka mukaan erityisesti lasten kasautuneet ongelmat saattaisivat olla yhteydessä vanhemmuustyyliin (Nikkanen ym., 2005). Oletusta tukivat myös tutkimustulokset, joiden mukaan oppimisvaikeudet ja käyttäytymisongelmat liittyvät merkittävästi yhteen (Morgan ym., 2009; Prior ym., 1999; Sanson ym., 1996). Saattaa kuitenkin olla, että vanhemmat saavat runsaammin tukea ja ovat tietoisempia lapsensa tarpeista silloin, kun tällä on useita ongelmia. Lapsen hyvä koulumenestys ja voimakas ongelmakäyttäytyminen taas ovat ristiriitaisempi yhdistelmä, mikä voi olla haaste vanhemmuudelle. On myös otettava huomioon, että tässä tutkimuksessa lapset oli jaettu kahtia parempiin ja huonompiin lukijoihin, jolloin todelliset lukemisen vaikeudet eivät nousseet tarkastelun kohteeksi.

Tässä tutkimuksessa tulokset lasten ongelmakäyttäytymisen, lukutaidon ja vanhemmuustyylien välisistä yhteyksistä erosivat isillä ja äideillä huomattavasti toisistaan. Lasten ulospäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen oli isillä yhteydessä ainoastaan ensimmäisellä luokalla mitattuun affektiivisuuteen, eikä lasten sisänpäin suuntautunut ongelmakäyttäytyminen ollut merkittävästi yhteydessä isien vanhemmuustyyliin. Poikien voimakkaan sisänpäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen yhteys isien psykologisen kontrollin lisääntymiseen oli ainoa isien vanhemmuustyyliä ennustava tekijä. Lukutaito ei ollut yhteydessä isien vanhemmuustyyliin missään analyysissä. Tämä voi viitata siihen, että isät eivät osallistu yhtä tiiviisti lasten kasvatukseen kuin äidit. Äitien suhde lapseensa on usein myös intiimimpi ja riippuvaisempi kuin isien (Aunola & Nurmi, 2005). On myös otettava huomioon, että tutkimukseen osallistuneiden isien määrä oli huomattavasti pienempi kuin äitien, ja tutkittavien isien alhaisempi koulutus lisäsi aineiston katoa merkittävästi.

Tutkimuksen arviointi ja johtopäätökset

Vaikka tässä tutkimuksessa saadut tulokset osittain tukevat oletuksia lasten ongelmakäyttäytymisen vaikutuksesta vanhemmuustyylien muutokseen (hypoteesi 3a), ne ovat osittain ristiriitaisia

aikaisempien tutkimusten kanssa. Kerr ym. (2003) huomasivat meta-analyysissään, että lapsen on todettu vaikuttavan merkitsevästi vanhempensa toimintaan ainoastaan niissä tutkimuksissa, joissa vanhemmuutta on tutkittu tilanne- ja lapsisidonnaisista näkökulmista pysyvämpien vanhemmuustyylien tarkastelun sijaan. Tätä vahvistaa myös Aunolan ja Nurmen (2005) yläkäsitteisiä vanhemmuustyyliä koskevat tulokset, joiden mukaan lasten ongelmakäyttäytyminen ei vaikuttanut vanhemmuustyyliin. Toisaalta myös tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olivat yläkäsitteiset vanhemmuustyyli. Lasten vaikutus vanhemmuustyylien muutokseen oli tilastollisesti merkitsevää kuitenkin vain silloin, kun lasten ongelmakäyttäytyminen oli voimakasta. Tällaisia lapsia oli vain 10 prosenttia tutkittavista. Luku vastaa aikaisempia tutkimuksia lasten ongelmakäyttäytymisen esiintymisestä (Costello, 1989). Lasten voimakas ongelmakäyttäytyminen saattaa haastaa vanhemmat tarkastelemaan omaa vanhemmuuttaan kriittisemmin ja kyseenalais-taman aikaisempia tapoja ja asenteita. Vanhemmat joutuvat ehkä kokeilemaan erilaisia vanhemmuuden käytäntöjä, jotka taas ajan kuluessa saattavat vaikuttaa vanhemmuustyylien muutokseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa lapsen onkin todettu vaikuttavan vanhemmuuden laatuun erityisesti silloin, kun lapsen vaikea temperamentti kuten kielteinen mieliala, matala ärsykekyky ja hidas sopeutuminen uusiin tilanteisiin asettaa enemmän haasteita vanhemmille (Leinonen, 2004; Walling ym., 2007). Lisäksi lasten voimakas ongelmakäyttäytyminen voi lisätä vanhempien kokemaa stressiä, joka voi taas olla yhteydessä vanhemmuustyylien muutokseen (Crnic & Low, 2002; Donenberg & Baker, 1993).

Tässä tutkimuksessa on myös joitakin rajoituksia. Ensinnäkin vanhemmuustyyliä on arvioitu itsearviointina, jolloin ongelmana voi olla, että kysymyksiin pyritään vastaamaan sosiaalisesti suotuisalla tavalla. Lasten ongelmakäyttäytymistä arvioivat opettajat, joilla arvioiva ote on ollut todennäköisesti ammatillisempi. Lapsen käyttäytyminen voi kuitenkin olla melko erilais-ta kotona ja koulussa. Myös lapsen oma näkemys vanhemmasta voi olla erilainen kuin vanhem-malla itsellään: on huomattu, että äidit ja isät arvioivat itsensä hyväksyvämmiksi ja kontrol-loivammiksi kuin lapset vanhempansa arvioivat (Callan & Noller, 1986; Schwartz, Barton-Henry, & Pruzinsky, 1985). Toiseksi vanhemmuuden dimensioiden summamuuttujien reliabiliteettiker-toimet jäivät joiltakin osin melko alhaisiksi, mikä voi heikentää tulosten luotettavuutta.

Tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että lasten voimakas ongelmakäyttäytyminen vaikuttaa negatiivisella tavalla vanhemmuustyyliin, ja lasten hyvä lukutaito lisää tätä riskiä. Lisäksi lasten vaikutus äitien vanhemmuustyyliin näyttäisi olevan isiin kohdistuvaa vaikutusta

voimakkaampaa. Lasten ongelmakäyttäytymistä ja vanhemmuustyyliä tutkittaessa on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon koko perhesysteemi monisuuntaisine vuorovaikutusketjuineen. Näin siis tutkimus, jossa keskitytään vain lapsen tai vanhemman vaikutuksiin, on väistämättä puutteellinen. Molemmansuuntaisia vaikutuksia vanhemman ja lapsen välillä on havaittakin aikaisemmissa tutkimuksissa (Crnic & Low, 2002; Collins ym., 2000; Donenberg & Baker, 1993; Eddy ym., 2001; Maccoby & Martin, 1983; Pomerantz & Eaton, 2001). Jatkossa olisi syytä suunnata tutkimusta vanhemmuustyylien ja lasten ongelmakäyttäytymisen kehittymisen tarkasteluun pidemmällä aikavälillä sekä siihen, kuinka lapsen ja vanhemman molemmansuuntainen vuorovaikutus vaikuttavat toisiinsa. Vanhemmuuden laadun on havaittu olevan erityisen merkityksellistä lapsen kehitykselle silloin, kun lapsella on vahvoja kielteisiä piirteitä (Park ym., 1997). Niinpä tutkimukset vanhemmuustyylien vaikutuksista lapsiin, joilla on runsaasti ongelmakäyttäytymistä, lisäsivät tietoa ongelmakäyttäytymisen osuudesta lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutussuhteessa. Lasten ja vanhempien vaikutusten tutkiminen on tärkeää, jotta erilaiset riskitekijät tunnistetaan ajoissa ja perheitä pystytään tukemaan mahdollisimman tehokkaasti. Vanhempien tukeminen ja neuvonta voi ennaltaehkäistä vanhemmuuden kielteisiä muutoksia erityisesti silloin, kun lapsella esiintyy voimakasta ongelmakäyttäytymistä. Erilaiset vanhempien koulutusohjelmat ovatkin osoittautuneet tehokkaiksi tavoiksi parantaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ja vähentää ongelmakäyttäytymistä (McKee, Colletti, Rakow, Jones & Forehand, 2008). Myös laajemman systeemin huomioiminen lapsen ja vanhemmuuden yhteyksien tutkimisessa voisi olla tarpeen. Esimerkiksi Harris (1995) jopa esittää, ettei vanhempi-lapsisuhteella ole merkitystä lapsen kehitykseen, vaan tärkeämpää on kodin ulkopuolisten ryhmien kuten toveriryhmän vaikutus.

LÄHTEET

- Ahonen T, Lyytinen H. (1998). Erilaisen oppijan tunnistaminen lapsena. Teoksessa *Asiakkaana erilainen oppija* (s. 15-27). Helsinki: Työministeriö.
- Aldous, J. (1995). New views of grandparents in intergenerational context. *Journal of Family Issues*, 16, 104-122.

- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. & Shaffer, S. (2005). The Relationships Between Parenting Stress, Parenting Behaviour and Preschoolers' Social Competence and Behaviour Problems in the Classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133–154.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4. painos). Washington, DC: APA.
- Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia*, 40, 356-369.
- Aunola, K., Vanhatalo, O., & Sethi, R. (2001). Sosiaalinen tausta, arvot ja vanhemmuus. *Psykologia*, 36, 148–158.
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144-1159.
- Aunola, K., Nurmi, J.-E., Onatsu-Arviolommi, & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 307-317.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37, 887-907
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43–88.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), *Child Development Today and Tomorrow*, 1. painos (s. 349–378). San Francisco: Josey-Bass.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of early adolescence*, 11, 56-95.
- Barber, B. K. (1996). Parental Psychological Control: Revisiting a Neglected Construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber B. K., Olsen J. A. & Shagle, S. (1994): Associations between parental psychological control and behavioural control and youth internalised and externalised behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Bates, J. E., Pettit, G. S., Dodge, K. A., & Ridge, B. (1998). Interaction of temperamental resistance to control and restrictive parenting in the development of externalizing behaviour. *Developmental Psychology*, 34, 982-995.

- Beitchman, J. H. & Young, A. R. (1997). Learning disorders with a special emphasis on reading disorders: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 1020-1032.
- Belsky, J. (1984). The determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Belsky, J., Crnic, K. & Woodworth, S. (1995). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassles. *Journal of Personality*, 63 905-929.
- Block, J. H. (1965). The child-rearing practices report (CRPR): A set of Q items for the description of parental socialization attitudes and values. Berkeley: University of California, Institute of Human Development.
- Bradley, R. H., Whiteside-Mansell, L., Brisby, J. A. & Caldwell, B. M. (1997). Parents' socioemotional investment in children. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 77-90.
- Brody, G. H., Arias, I. & Fincham, F. D. (1996). Linking marital and child attributions to family processes and parent-child relationships. *Journal of family psychology*, 10, 408-421.
- Bulcroft, R. A., Carmody, D. C. & Bulcroft, K. A. (1996). Patterns of parental independence giving to adolescents: Variations by race, age, and gender of child. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 866-883.
- Callan, V. J., & Noller, P. (1986). Perceptions of communicative relationships in families with adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 48, 813-820.
- Campbell, S. B., March, C. L., Pierce, E. W., & Ewing, L. J. (1991). Hard to manage preschool boys: Family context and the stability of externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology: An Official Publication of the International Society for Research in Child and Adolescent Psychopathology*, 19, 301-318.
- Chen, X., Dong, Q. & Zhou, H. (1997). Authoritative and Authoritarian parenting practices and social and school performance in Chinese children. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 855-873.
- Colder, C. R., Lochman, J. E. & Wells, K. C. (1997). The moderating effects of children's fear and activity level on relations between parenting practices and childhood symptomatology. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25, 251-263.

- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55, 218–232.
- Conger, R. D., Conger, k. J., Elder, G. H. J., Lorenz, F. O., Simons, R. L., Whitbeck, L. B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys. *Child Development*, 63, 526-541.
- Conger, R. D., Conger, k. J., Elder, G. H. J., Lorenz, F. O., Simons, R. L., Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29, 206-219.
- Costello, E.J. (1989). Child psychiatric disorders and their correlates: A primary care pediatric sample. *Journal of the American Academy of child and Adolescent Psychiatry*, 28, 851-855.
- Crnic, K. A., Gaze, C. & Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Develoment*, 14, 117–132.
- Crnic, K., & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.), *Handbook of Parenting: Vol 5. Practical Issues in Parenting*, 2. painos (s. 243-267). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cummings, E. M., Davies, P. T. & Campbell, S. B. (2000). Developmental psychopathology and family process: theory, research, and clinical implications. New York: Guilford.
- Decovic, M. & Meeus, W. (1997). Peer relations in adolescence: Effects of parenting and adolescent self concept. *Journal of Adolescence*, 20, 163-176.
- Donenberg, G., & Baker, B. L. (1993). The impact of young children with externalizing behaviors on their families. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 179-198.
- Eddy, J. M., Leve, L. D., & Fagot, B. I. (2001). Coercive family processes: A replication and extension of patterson's coercion model. *Aggressive Behavior*, 27, 14-25.
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development*, 74, 578-594.

- Goodman, R. (1999). The extended version of the strengths and difficulties questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 791-799.
- Gray, M. R. & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage & the family*, 61, 574-588.
- Harris, J. (1995). Where Is the Child's Environment? A Group Socialization Theory of Development. *Psychological Review*, 102, 458-489.
- Herman, M. R., Dornbusch, S. M., Herron, M. C. & Herting, J. R. (1997). The influence of family regulation, connection, and psychological autonomy on six measures of adolescent functioning. *Journal of adolescent research*, 12, 34-67.
- Hinshaw, S. P. (1992). Academic underachievement, attention deficits, and aggression: Comorbidity and implications for intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 893-903
- Holden & Miller 1999: Enduring and Different: A Meta-Analysis of the similarity in parent's Child Rearing. *Psychological Bulletin*, 125, 223-254
- Holopainen, L (2002): Development in Reading and Reading Related skills: A follow-up study from pre-school to the fourth grade. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 200. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Keenan, K., & Shaw, D. (1997). Developmental and social influences on young girls' early problem behavior. *Psychological Bulletin*, 121, 95-113.
- Kerig, P. K., Cowan, P. A. & Pape Cowan, C. (1993). Marital quality and gender differences in parent-child interaction. *Developmental Psychology*, 29, 931-939.
- Kerr, M., Stattin, H., Biesecker, G. & Ferrer-Wreder, L. (2003). Relationships with parents and peers in adolescence. Teoksessa R. M. Lerner, M. A. Easterbrooks & J. Mistry (toim.), *Handbook of psychology: developmental Psychology*, Vol 6 (s. 395-419). New York: Wiley.
- Koot, H.M., Van Den Oord, E. J.C.G., Verhulst, F.C. & Boomsma, D.I. (1997). Behavioral and emotional problems in young preschoolers: Cross-cultural testing of the validity of the child behavior checklist/w-3. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25, 183-196.
- Kovacs, M., & Devlin, B. (1998). Internalizing disorders in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39, 47-63.

- Leinonen, J. A., Solantaus, T. S. & Punamäki, R.-L. (2003). Parental mental health and children's adjustment: the quality of marital interaction and parenting as mediating factors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 227-241.
- Leinonen, J. (2004). Vanhemmuus lapsen kasvu ympäristön osana. *Psykologia*, 39, 176–195.
- Lindeman, J. (1998). *ALLU. Ala-asteen lukutesti*. Turun yliopisto: Oppimistutkimuksen keskus.
- Lytton, H. & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109, 267-296.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. Teoksessa P.H. Mussen (toim.) & E. M. Hetherington (vol. toim.), *Handbook of Child Psychology: Vol.4. Socialization, personality and social development*, 4. painos (s. 1–101) New York: Wiley.
- Maccoby, E. E. (1984). Socialization and developmental change. *Child development*, 55, 317-328.
- Maccoby, E. E. (1998). *The two sexes. Growing up apart, coming together*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Masi, G., Marcheschi, M. & Pfanner, P. (1998). Adolescents with borderline intellectual functioning: Psychopathological risk. *Adolescence*, 130, 415-424.
- McHale, S. M., Crouter, A. C., & Whiteman, S. D. (2003). The family contexts of gender development in childhood and adolescence. *Social Development*, 12, 125–148.
- McKee, L., Colletti, C., Rakow, A., Jones, D. J., & Forehand, R. (2008). Parenting and child externalizing behaviors: Are the associations specific or diffuse? *Aggression and Violent Behavior*, 13, 201-215.
- Mesman, J., & Koot, H. M. (2000). Common and specific correlates of preadolescent internalizing and externalizing psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 428-437.
- Metsäpelto, R.-L. (2003). Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework. *Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research*, 227. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Metsäpelto, R.-L., Poikkeus, A.-M. & Pulkkinen, L. (2001). A Search for Parenting Style: A Cross-Situational Analysis of Parental Behavior. *Genetic, Social & General Psychology Monographs*, 127, 169-193

- Morgan, P. L.; Farkas, G.; Hillemeier, M. M.; Maczuga, S. (2009). Risk factors for learning-related behavior problems at 24 months of age: Population-based estimates. *Journal of Abnormal Child Psychology: An official publication of the International Society for Research in Child and Adolescent Psychopathology*, 37, 401-413.
- Nelson, D. & Coyne, S. (2009). Children's Intent Attributions and Feelings of Distress: Associations with Maternal and Paternal Parenting Practices. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 223-237
- Neppl, T. K., Conger, R. D., Scaramella, L. V., & Ontai, L. L. (2009). Intergenerational continuity in parenting behavior: Mediating pathways and child effects. *Developmental Psychology*, 45, 1241-1256.
- Nikkanen, H., Numminen, H., Närhi, V., Leskelä-Ranta A.-E., Seppälä, H. & Ahonen, T., (2005). Laaja-alaiset oppimisvaikeudet: teoriaa ja pohdintaa. *NMI-bulletin*, 15, 21-26.
- Park, S.-Y., Belsky, J., Putnam, S. & Crnic, K. (1997). Infant emotionality, parenting and 3-year inhibition: Exploring stability and lawful discontinuity in a male sample. *Developmental Psychology*, 33, 218-227.
- Pesenti-Gritti, P., Spatola, C. A. M., Fagnani, C., Ogliari, A., Patriarca, V., Stazi, M. A. (2008). The co-occurrence between internalizing and externalizing behaviors: A general population twin study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 17, 82-92.
- Pomerantz, E. M., & Eaton, M. M. (2001). Maternal intrusive support in the academic context: Transactional socialization processes. *Developmental Psychology*, 37, 174-186.
- Prinzle, P., van der Sluis, C. M., de Haan, A. D., & Dekovic, M. (2010). The mediational role of parenting on the longitudinal relation between child personality and externalizing behavior. *Journal of Personality*, 78, 1301-1323.
- Prior, M., Smart, D., Sanson, A. & Oberklaid, F., (1999). Relationships between learning difficulties and psychological problems in preadolescent children from a longitudinal sample. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 429-436.
- Psychogiou, L., Daley, D. M., Thompson, M. J., & Sonuga-Barke, E. J. S. (2008). Do maternal attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms exacerbate or ameliorate the negative effect of child attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms on parenting? *Development and Psychopathology*, 20, 121-137.

- Puura, Ollila & Räsänen (2004). Matematiikka. Teoksesta Ahonen, T., Siiskonen, T. & Aro, T. (toim.). *Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä*. 3. painos (s. 97-121.). PS-Kustannus: Juva.
- Ralston, M. B., Fuerst, D. R. & Rourke, B. P. (2003). Comparison of the psychosocial typology of children with below average IQ to that of children with learning disabilities. *Journal of Clinical & Experimental Neuropsychology*, 25, 255-273.
- Roberts, G. C., Block, J. H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55, 586-597.
- Roberts, W. & Strayer, J. (1987). Parents' responses to the emotional distress of their children: Relations with children's competence. *Developmental Psychology*, 23, 415-422
- Roberts, W. L. (1986). Nonlinear models of development: An example from the socialization of competence. *Child Development*, 57, 1166-1178.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S. & Strobel, K. R. (1998). Linking the study of schooling and mental health: Selected issues and empirical illustrations at the level of the individual. *Educational Psychologist*, 33, 153-176.
- Russell, A., & Saebel, J. (1997). Mother-son, mother-daughter, father-son, and father-daughter: Are they distinct relationships? *Developmental Review*, 17, 111-147.
- Russell, A. (1997). Individual and family factors contributing to mothers' and fathers' positive parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 111-132.
- Räsänen, P. & Ahonen, T. (1995). Arithmetic disabilities with and without reading difficulties: A comparison of arithmetic errors. *Developmental Neuropsychology*, 11, 275-295.
- Sanson, A., Prior, M. & Smart, D. (1996). Reading disabilities with and without behaviour problems at 7-8 years: prediction from longitudinal data from infancy to 6 years. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37, 529-541.
- Siiskonen, Aro & Holopainen (2004). Lukeminen ja kirjoittaminen. Teoksesta Ahonen, T., Siiskonen, T. & Aro, T. (toim.). *Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä*, 3. painos (s. 58-80). PS-Kustannus: Juva.
- Simons, R. L., Beaman, J., Conger, R. D. & Chao, W. (1992). Gender differences in the intergenerational transmission of parenting beliefs. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 823-836.

- Taipale, A. (2009). Matematiikan, lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksien päällekkäistyminen nuoruusiässä. *Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja*, 135, Joensuun yliopistopaino: Joensuu.
- Walling, B. R., Mills, R. S. L., & Freeman, W. S. (2007). Parenting cognitions associated with the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 642-659.
- Whittmann, J. J., Strohmer, D. C., & Prout, H. T. (1989). Problems presented by persons of mentally retarded and borderline intellectual functioning in counselling: An exploratory investigation. *Journal of Applied Rehabilitation Counselling*, 20, 8-13.
- Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 1-12.